

Становище

на проф. д.и.н. Надя Христова Данова
за научната продукция на гл. ас. д-р Надежда Петрова Александрова
във връзка с участието ѝ в конкурса за заемане на академичната длъжност
„Доцент”

В бр. 24 от 16.03.2018 г. на „Държавен вестник” Софийският университет „Св. Климент Охридски” е обявил конкурс за доцент по професионално направление Филология /Българска литература-Възрожденска литература/. Като единствен кандидат на конкурса се е явила гл. ас. д-р Надежда Петрова Александрова.

Кандидатката се явява на конкурса с едно монографично изследване, десет статии и една рецензия в български и чужди списания, които са осъществени след придобиването от нея на образователната и научна степен „доктор” през 2010 г.

Монографията на гл. ас. д-р Надежда Александрова „Еничарите”. Преплетени истории в османския контекст на XIX век”. София 2018 г. Изток-Запад се състои от 314 стр. Бих открила като пръв принос на авторката самия избор на тази тема, която дава богати възможности за прилагането на съвременните методи на изследването и многостранни анализи. На теоретично ниво книгата представлява несъмнен принос, тъй като авторката ѝ демонстрира завидна ориентация в съвременната научна книжнина в тази област и постига успешно прилагане на преплетените истории като метод на сравнителен литературен анализ. Стартирайки изследването си от издадената през 1848-1850 г. книга на Иван Богоров „Еничарите, истинско-преправена приказница”, гл. ас. д-р Надежда Александрова реализира убедително приложението на сравнителния метод на преплетените истории, като този метод ѝ е дал възможност да анализира изследваните явления в наднационални рамки в османския контекст на XIX век. До появата на изследванията на гл. ас. д-р Надежда Александрова в българската литературна история авторството на романа „Еничарите” се е приписвало погрешно на унгарския писател Мор Йокай, но сега вече е доказано убедително, че става дума за трансфер на творба на френския романтик Алфонд Роайе, която е преведена на Балканите седем пъти на пет езика – гръцки, румънски, български, арменски и караманлийски.

Избраната от авторката структура на изследването е много подходяща, тъй като тя ѝ позволява да обхване многостранно сложната тема и ѝ дава възможност да

проникне в нейните пластове. Особено внимание заслужава отитът на авторката да проследи каналите на идейно взаимодействие на образованите представители на отделните общности на Балканите през епохата на Танзимата. Убедително се отчита ролята на факторите обща политическа зависимост от османците и влиянието на идеите на европейското Просвещение. Напълно уместно се поставя темата за идентичността на преводачите, както и тази за изясняването на мотивите за превода. Заслужава внимание очертаната от авторката карта на рецепцията на сантименталния роман на Барнардън Сен Пиер „Павел и Виргиния”, представляваща казус на преплитане на рецепцията на дадено произведение сред общностите в османския контекст. Много важни са разсъжденията на авторката по проблема за пътищата на проникване на идеи и книги, по проблема за езиците на превода, бил той пряк или непряк. Интересни са и нейните наблюдения по различните видове адаптация.

В монографията е осъществена изключително прецизна и будеща респект издирвателска работа, позволила на авторката да очертае една убедителна и крайно интересна картина на преплитането в циркулацията на идеи и произведения в османския контекст на XIX век, опирайки се на съдбата на книгата на Роайе на Балканите. Понеже имах радостта да следя отблизо упоритите дирения на гл. ас. д-р Надежда Александрова, с радост констатирам, че нейната добросъвестна работа е дала много убедителен резултат, тъй като пред нас е труд, който е ценен не само със своите теоретични наблюдения и обобщения, но и с многобройните новоизнесени факти. Напълно нова информация ни е поднесена във връзка със забравения автор Роайе като автор на „Еничари” и пътеписи за Балканите, когато българската публика тепърва открива благодарение на текстовете на гл. ас. д-р Надежда Александрова. Крайно любопитните сведения за взаимоотношенията на Роайе с Рихард Вагнер и други негови бележити съвременници, както и анализът на пътеписите му, придават допълнителна стойност на факта, че творба именно на този автор се радва на такъв успех на Балканите.

За мен като историк беше особено интересна частта на книгата, посветена на образа на еничарина в българската историография и белетристика. И в тази част авторката проявява изключителна добросъвестност, като не си е позволила да пренебрегне какъвто и да било извор на информация и ни е представила една вярна и убедителна картина на формирането и еволюцията на един стереотип. Отново изпъква приносът на авторката, която очертава трите основни източника, изиграли роля в това образотворчество – западната представа, официалната османска представа и локалната

представа на самите българи. Вглеждайки се внимателно в написаното за еничарите от Паисий Хилендарски, Петко Славеков, С. С. Бобчев и пр., стигайки до Хр. Ботев и Л. Каравелов, гл. ас. д-р Надежда Александрова очертава пътя през историята на едно ключово понятие от националния нарратив, предупреждавайки ни за опасността от нови робства вече в наше време. Книгата на гл. ас. д-р Надежда Александрова е плод на упорита и плодотворна работа на авторка с висок професионализъм и тя притежава всички качества на хабилитационен труд. Благодарение на богатата си култура и умения авторката е успяло да направи тази наситена с информация книга изключително приятна и увлекателна за читателя.

Статиите на гл. ас. д-р Надежда Александрова носят същия белег на задълбочено познаване на епохата и на добросъвестно издирване на изворите. Така може да бъде характеризирана статията ѝ „Преплетените пътища на културното взаимодействие на Балканите „Пътеуказател за България” в писмовника на Христати Павлович от 1835 г.”, която е един прекрасен пример за балканистично сравнително културо-историческо изследване, в което се разкриват връзките на ръководството на българския книжовник с подобни справочници у гърците и османците. Статията на гл. ас. д-р Надежда Александрова на турски език запознава турската научна общественост с историята на българското женско движение през Възраждането. А статията ѝ посветена на отгласа на идеите Жан-Жак Русо сред българите показва как в контекста на едно патриархално общество и една консервативна педагогика разсъжденията му за различното участие на мъжете и жените в обществения договор подхранват модела за мъжкото господство. Към този кръг статии спада статията, озаглавена „Българските образи на мадам дьо Севине през Възраждането”, посветена на рецепцията на една от централните фигури във френската култура и литература от епохата на класицизма. А статията ѝ на английски език запознава чуждестранната читателска публика с делото на Райна Попгеоргиева, разкривайки механизмите на изграждането на представи за героите в националната памет.

Оформя се и кръг от статии, свързани пряко с темата на монографията. Това е текстът „Ориентализмът надвива ориенталистите:случаят Алфонс Роайе,” в който авторката представя за пръв път пред българската читателска публика писателя романтик, драматург, либретист и пътешественик Роайе. Към този кръг спада и текстът „Турското кафене като място на заговори и забавления в романа „Еничарите”, в който авторката за пръв път оповестява откритието си за авторството на романа. Тук е и статията и „Български истории за еничарите през Възраждането”, в която се проследява

пътя на представата за еничарите в българската историография. Част от него е статията и „Перспективи на филологическия проект на Иван Богоров като преводач на романа „Еничарите” от Алфонс Роайе на български език”, в която се прилагат две нови перспективи към Богоровия филологически проект. Към него принадлежи и текстът, озаглавен „За един портрет: подходът на Иван Богоров при превода на френския роман „Еничарите”, в който се разкрива опитът на българския книжовник да нормативизира българския език, хвърляйки мост между българската култура и френската и гръцката култури.

През осемгодишния период след защитата на дисертационния си труд гл. ас.д-р Надежда Александрова е спечелила няколко стипендии, които са ѝ осигурили специализации във важни научни центрове в България, Холандия, Полша, Румъния и Турция и са допринесли за нейната научна квалификация. Отличната ѝ езикова подготовка ѝ е позволила да оползотвори пълноценно проведените специализации.

Приложента към документацията справка за индексирани и цитирани публикации на гл. ас. д-р Надежда Александрова свидетелства за значимостта на разработваните от нея проблеми и за високото качество на проведените от нея изследвания.

Гл. ас. д-р Надежда Александрова се радва на уважението сред колегията и е привлечена за участие в множество проекти, както и в ръководството на международни професионалните организации и редакционни колегии.

Въз основа на казаното по-горе си позволявам убедено да твърдя, че цялостната научна дейност на гл. ас. д-р Надежда Петрова Александрова показва, че тя заслужава да заеме академичната длъжност „доцент”.

София, 24.07.2018

Автор на становище:

Проф.д.и.н. Надя Данова